

DE NIEUWE TONEELBIBLIOTHEEK

Deze tekst is afkomstig van de online bibliotheek op www.denieuwetoneelbibliotheek.nl.

De rechten, inclusief en met name de rechten voor uitvoering, liggen voor alle teksten bij de auteur en het is dan ook verplicht om voor elke vorm van uitvoering toestemming bij de betreffende schrijver aan te vragen. Voor elke schrijver is het van groot belang om te weten of zijn teksten worden uitgevoerd, dus neem alstublieft bij elke lezing, encenering, bespreking in het onderwijs e.d. even contact op met de auteur! Het contact adres voor deze tekst is:

Schrijver	De Warme Winkel
Titel	Rainer Maria
Jaar	2008
Uitvoering	De Warme Winkel / Marien Jongewaard

Copyright (C) 2008 by De Warme Winkel

DE WARME WINKEL

RAINER MARIA

Personages

Maria

Mara

Vincent

Jeroen

Boerenschuur. Publiek komt binnen en neemt plaats. Vrijwilliger Johan van der Geest helpt de mensen naar hun plaats, coördineert dit met de andere vrijwilligers.

Johan houdt een inleiding. Ondertussen leggen de spelers nog snel wat rekwisieten klaar en rennen over het speelveld.

johan/jeroen Hallo, goedenavond iedereen. Heel erg welkom bij de voorstelling. Ik zou een aantal praktische dingen vanuit het festival met u willen doornemen. Dat is: mobiele telefoons graag uit. Meneer, zou u niet willen fotograferen. U ook. Dat geldt voor iedereen. Dat geldt niet alleen persoonlijk, haha. Ja we hebben een camera, maar die is van het gezelschap zelf, dus die is dan uitzonderlijk, of, uitgezonderd. U mag ook niet roken en niet drinken – hier dan. De nooduitgangen zijn daar en daar. Als er daar *wijst naar speelveld* iets gebeurt: met z'n allen daar *wijst naar nooduitgang* heen. Als er daar *wijst naar publiek* iets gebeurt: met z'n allen daar *wijst naar nooduitgang* heen. Als er nou bij allebei iets gebeurt; dan klagen we de brandweer aan. En verder moeten we gewoon kijken hoe we dat eh, gewoon rustig kunnen doen. Dit is een schuur. Of ja, het is nu dus een theaterzaal. Eh, wat ik eigenlijk wil zeggen, het is geen bioscoop, waar u in en uit kunt lopen tijdens de voorstelling, om naar het toilet te gaan of iets dergelijks. Dat kan dan niet. Het toneel- of theatergezelschap De Warme Winkel dat hier is vanavond, en de afgelopen dagen, heeft mij, of ons, een van de drie vrijwilligers, gevraagd om iets te vertellen over de schrijver van het project. Niet dat ik er nou zo veel vanaf weet. Maar zij hebben een aantal dingen voor mij opgeschreven. Of ik heb het opgeschreven van tevoren. Dus dat ik dat kan vertellen. Welkom bij de voorstelling 'Rainer Maria'. Eh, Rilke. Ja de voorstelling heet dus 'Rainer Maria' en de schrijver heet Rainer Maria Rilke. Dus in principe gewoon: Welkom bij de voorstelling 'Rainer Maria'.

Rilke. Want anders denkt u: Welke Rainer Maria heeft-ie het nou eigenlijk over. Rainer Maria Rilke was geboren op 1870 12 april in het voormalige Oostenrijk. Zijn moeder wilde liever dat hij een meisje was, helaas, en tot z'n zesde levensjaar is hij omgekleed- verkleed geweest als meisje, wat hem een hele moeilijke jeugd heeft gegeven en daardoor was hij heel kwetsbaar en fragiel. Ik had ook iets met 'freudiaans' staan, maar ik weet niet zo goed hoe ik dat... Maar in ieder geval; hij had een hele lastige jeugd. Zijn vader wilde heel graag dat hij naar de Hogere Militaire Academie van Wenen ging. Dus dat heeft hij toen ook gedaan. Maar hij kon dat niet aan, dus omdat hij zo kwetsbaar en fragiel was. Toen is-ie naar München gegaan, daar heeft-ie- Ik denk dat de meeste van jullie wel weten waar München ligt? Zuid-Duitsland. Heb je wintersport gehad dan kom je er meestal wel langs. Dat broeikas effect van tegenwoordig... Eh... Nou daar ging die dan heel veel filosoferen... nou in München. En hij heeft heel veel leren dichten. En toen heeft hij in Parijs Rodin leren kennen, dat is een beeldhouder, en daar heeft hij heel veel van leren dichten. Rodin zei bijvoorbeeld tegen hem: ga nou eens naar de dierentuin, en als je nou de hele dag voor zo'n panter gaat zitten voor zo'n kooi, en als je nou kijkt, of eh... of een paar dagen... en als je nou dat hele beest op je inneemt dat je dan eh... nou hij heeft daar in ieder geval hele goeie gedichten over geschreven. Dus ook over die panter en waarschijnlijk ook over andere dieren. De Eerste Wereldoorlog, daar kon-ie niet goed tegen. Vanwege dus dat-ie zo fragiel en kwetsbaar was. Hij ging heel veel naar sauna's en kuuroorden. Daar heeft hij heel veel graven en gravinnen leren kennen. En ook jonkheren en hele- *mobiele telefoon Maria gaat af, ze zet 'm snel uit* Eh... dus mobiele telefoons uit. Daar heeft-ie zeg maar de bovenlaag van de adel leren kennen en die vonden hem fantastisch en die zeiden: kom nou in ons rozenhuisje logeren en dan kan je gedichten schrijven en dan kan je voor eten gewoon langskomen op het kasteel en zo ging dat heel vaak en hij heeft in zijn leven meer uitnodigingen kunnen aannemen- of hij heeft in zijn leven meer uitnodigingen afgeslagen dan dat hij kon aannemen. Eh... Toen is-ie naar Zwitserland gegaan en is-ie dood gegaan.

De Warme Winkel heeft een soort deal gesloten met de uitgeverij Balans, dat is dus een uitgever die Rilke uitgeeft, die bieden drie boek- of eigenlijk heel veel, maar drie verschillende boekjes aan, met jonge dichters en brieven en die verkopen ze na de voorstelling. U kunt ook na de voorstelling bij Café De Walvisvaarder een drankje drinken, dus u gaat of voor een goedgevulde bek, of een intellectuele snack. Een vriend van mij, Frank van Dinsdale, die zit in vrijwilligersgroep zes, die heeft dat verzonnen; dus deze is voor jou. Nou heel veel plezier iedereen- Oh, staat de hele tijd m'n gulp open. Frank, dat is een vriend van mij, die zit bij Cargo op De Elvisplack, dat is een hele fantastische voorstelling, met heel veel paarden enzo en heel veel techniek, dat is echt te gek-

mara Johan!

johan/jeroen Ja! ... En ik wou alleen nog even zeggen, ik zit zelf op de HKU in Utrecht, daar doe ik de productieopleiding, en ik had me aanvankelijk ingeschreven voor Cargo, dus Frank; jij lucky bastard, want ik vind paarden ook fantastisch, want ik heb in m'n jeugd ook heel veel met paarden gehad, maar ik ben voor deze voorstelling ingeloot en ik heb daar absoluut geen spijt van, ik heb deze voorstelling gisteren als bezoeker ook gezien en die heeft heel veel indruk op mij gemaakt en ik hoop dat dat voor jullie ook jullie ultimate Oerol-experience kan worden. Nou heel veel plezier en succes, poëzie is iets heel lastigs, dat hebben ze heel mooi gedaan vind ik zelf. Veel succes! ... Nog een ding, een vriendin van mij, Marloes, zat vorig jaar bij De Warme Winkel, in De Stoek-

mara Johan!

johan/jeroen Ja! ...En ze is er dit jaar niet bij, misschien wel door de voorstelling, want dat was een soort verkapte pornovoorstelling, dat is het dit jaar niet, het is nu veel mooier en veel intenser en ik zou u willen vragen, straks gaan de lampen uit en dan is het een theater, maar probeer gewoon in uzelf te blijven en uw buurman op een bepaalde manier te negeren en mee te nemen in uw eigen associaties. Yo!

Muziek start, Rilke-meisjes Mara en Maria komen op. Leggen kaarsjes neder en draaien het schilderij rond tot er Rainer Maria staat.

mara Hier, omringd door een geweldig groot land, waar vanuit de zeeën de winden overheen gaan, hier voel ik dat op die vragen en gevoelens, die diep in zichzelf een eigen leven hebben, geen enkel mens kan antwoorden; want ook de besten gebruiken de verkeerde woorden als ze iets heel subtiels en bijna onzegbaars moeten uitdrukken.

Maria kotst een roos, dan rennen ze samen weg, verschillende kanten op. Mara komt terug met Jeroen als de kleine Rainer op z'n knieën lopend hand in hand met zijn moeder.

Mara zet picknick-spulletjes neer en Jeroen leest voor uit het dagboek van Malte Laurids Brigge, Mara voedt hem en maakt zijn gezicht schoon met een schuursponsje. Ondertussen is Vincent tergend langzaam opgekomen als oude man met stokken. Maria rolt kant uit.

jeroen Alleen wanneer wij er helemaal zeker van waren dat wij niet gestoord zouden worden, en het schemerde buiten, kon het gebeuren dat mama en ik ons in herinneringen verdiepten. Gemeenschappelijke herinneringen die ons alle twee oud toe-schenen en waar wij alle twee om moesten glimlachen, want wij waren beiden groot geworden sedert dien. Het schoot ons te binnen dat mama vroeger had gewenst dat ik een meisje was geweest en niet deze jongen die ik nu eenmaal was. En ik had dat op de een of andere manier ontdekt en ik was op het denkbeeld gekomen, soms 's middags op mama's deur te kloppen. Als zij dan vroeg wie daar was, dan vond ik het heerlijk buiten 'Sophie' te roepen, waarbij ik mijn stemmetje zo dun maakte, dat het mij in de keel kriebelde. En als ik dan binnen kwam in het meisjesachtige huisjurkje dat ik dan toch al droeg, met hoog opgestroopte mouwen, dan wàs ik gewoonweg Sophie, mama's kleine Sophie, die met allerlei huishoudelijke werkjes bezig was en bij wie mama een vlechtje moest maken, opdat er geen verwarring zou kunnen ontstaan met die stoute jongen, als hij ooit terug zou komen. Dat was helemaal niet gewenst en het was zowel mama als Sophie aangenaam dat hij weg was. En hun gesprekken, die Sophie aldoor met hetzelfde hoge stemmetje voortzette, bestonden er alleen maar uit dat zij zich over hem beklagden. Ach ja, die jongen, zuchtte mama, en Sophie wist heel wat over de ondeugdigheid van jongens in het algemeen, alsof ze er heel veel kende. Ik zou wel eens willen weten wat er van Sophie geworden is, zei mama dan plotseling bij zulke herinneringen. Daarover kon ik werkelijk geen uitsluitel geven, maar wanneer mama opperde dat zij zeker gestorven was, dan—

Jeroen komt naar voren, maakt voorzichtige danspassen en gaat zitten op cour.

jeroen Oefening op de piano.

De zomer zoekt. De namiddag maakt lomer;
verward rook zij de frisheid van haar kleren, in de etude die zij repeteerde
klonk dringend ongeduld naar wat mocht komen,

een werkelijkheid: vanavond, anders morgen–,
die er misschien al was, maar nog verborgen;
voor 't hoog en alomvattend venster zag
zij eensklaps hoe verwend het park daar lag.
Ze stakte, keek naar buiten, vouwde half
haar handen; ach, nu een lang boek te lezen –
toen schoof ze de jasmijngeur van zich af,
vol ergernis. Ze kon er niet meer tegen.

Vincent is inmiddels gearriveerd bij zijn plek, Mara en Maria ondersteunen hem later en voeren met schelpennetjes en aarde rituelen uit.

vincent Ach, maar verzen zeggen zoo weinig, als men ze in zijn jeugd heeft geschreven. Men moest daar liever mee wachten en zin en zoetheid verzamelen, een leven lang en een lang leven lang zoo mogelijk, en dan heel aan het eind, misschien zou men dan een klein gedicht kunnen maken, dat goed is. Want verzen zijn niet, zoals de menschen denken, gevoelens, (die heeft men altijd vroeg genoeg) – het zijn ervaringen. Ter wille van één vers moet men vele steden zien, mensen en dingen, men moet de dieren kennen, men moet voelen, hoe de vogels vliegen, en het gebaar kennen, waarmee de kleine bloemen 's morgen open gaan. Je moet terug kunnen denken aan wegen in onbekende streken, aan onverwachte ontmoetingen en scheidingen, die je allang had voorzien, – aan dagen uit de jeugd, die nog niet helder zijn geworden, aan de ouders, die je moest krenken, wanneer zij je genoeg deden en je begreep hen niet, (het was een genoeg voor een ander–), aan kinderziekten, die zoo wonderlijk beginnen, met zooveel diepe en ernstige veranderingen, aan dagen in stille, dichtgehouden kamers en aan ochtenden aan de zee, vooral aan de zee, aan zeeën, maar het is nog niet voldoende, als men aan al deze dingen denkt. Men moet herinneringen hebben aan vele liefdesnachten, waarvan niet één den anderen gelijk was, aan het gekerm van barende vrouwen en aan lichte, witte, slapende kraamvrouwen, die zich sluiten. Maar ook bij stervenden moet men geweest zijn, men moet bij de doden gezeten hebben in de kamer met het open raam en de plotselinge geluiden. En het is ook nog niet voldoende, herinneringen te hebben. Men moet ze kunnen vergeten, als het er vele zijn, en men moet het grote geduld hebben, te wachten, totdat zij terug komen. Want de herinneringen zelf zijn het nog niet. Eerst wanneer zij in ons geworden zijn: bloed, blik en gebaar, naamloos en niet meer te onderscheiden van onszelf, dan kan het gebeuren, dat in een subliem moment, de eerste zin van een vers uit hun midden oprijst, en zich van hen losmaakt.

Jeroen op als De Dood, Mara en Maria wassen hun handen.

mara en maria Ach, verzen zeggen zoo weinig, als men ze in zijn jeugd heeft geschreven. Men moest daar liever mee wachten, zin en zoetheid verzamelen,
een leven lang en een lang leven lang zoo mogelijk. *herhalen*

Jeroen giet water over Vincent heen. Vincent ontwaakt en schreeuwt de lente tegemoet.

Maria zingt haar lied, de anderen vallen in:

maria zingt

wie nu ergens ter wereld huilt
zonder grond ter wereld huilt
huilt om mij

wie nu ergens ter wereld lacht
zonder grond lacht in de nacht
lacht mij uit

wie nu ergens ter wereld loopt
zonder grond ter wereld loopt
komt naar mij

wie nu ergens ter wereld sterft
zonder grond ter wereld sterft
ziet mij aan

Jeroen struikelt over z'n doodscape. Jeroen kotst een roos. Allen lachen als bezetenen.

allen in koor Als kind was ik een keer in Italië. Ik weet er niet veel van. Maar als je daar door het land loopt en aan een boer vraagt: 'Hoe ver is het naar het dorp?' zegt hij 'Un' mezz' ora'. En de volgende zegt hetzelfde en de derde ook, alsof ze het met elkaar afgesproken hebben. En je loopt de hele dag en je bent nog steeds niet bij het dorp. Zo is het in het leven.

verstild Maar in de droom zijn alle dingen heel dichtbij en ben je volstrekt niet bang. We zijn eigenlijk voor de droom geschapen, we missen de organen voor het leven, we zijn net vissen die met alle geweld willen vliegen.

Iedereen vliegt uit en neemt plaats voor de Venus.

vincent Geboorte van Venus.

Op deze morgen na de nacht die angstig
Verstreken was met kreten, onrust, oproer,—
Brak heel de zee nog een maal open, schreeuwend.
En toen de schreeuw zichzelf weer langzaam sloot
En uit des hemels bleke dag en aanvang
Terneerviel in het diep der stomme vissen—:
Baarde de zee.

ieroen Sorry dat ik even onderbrak hoor.

maria Nee dat mag!

jeroen Maar ik wilde alleen maar even zeggen dat ik het zo schitterend vind wat je aan het doen bent.

vincent Ja?

maria Ja ik vind het ook heel goed! Ik ben benieuwd hoe het verder gaat.

maria Ja ik ook!

jeroen Ja ik ook... ik had alleen een dingetje – Nee ga door.

vincent

B... baarde de zee

maria Excuzés? Ik heb wel een beetje het gevoel dat je nu onzeker bent geworden?

vincent Nee, nee... Ja.

maria, maria, jeroen *omhelsen hem* Dat hoeft helemaal niet! Het gaat juist zo goed. Gaat het?

vincent Ik zou willen vragen of ik eens een clausje achter elkaar zou mogen lezen.

maria, maria, jeroen Ja natuurlijk!

vincent Of – als iemand anders het wil lezen –

maria, maria, jeroen Nee, nee, nee!

maria Misschien eerst even een resumeetje?

allen Ja!

Op deze morgen na de nacht die angstig
Verstreken was met kreten, onrust, oproer,–
Brak heel de zee nog een maal open, schreeuwend.
En toen de schreeuw zichzelf weer langzaam sloot
En uit des hemels bleke dag en aanvang
Terneerviel in het diep der stomme vissen–:
Baarde de zee.

vincent

In't eerste zonlicht glinsterde het

haarschuim

Van 't wijde golvenschaamdeel:
aan de rand

maria Pardon; is het haar schuim, of haarschuim?

mara Goede vraag!

vincent Nee, haarschuim, één woord. Alsof ze een soort natte krullen heeft denk ik.

maria Oh zo!

vincent

Het meisje, staand nu, blank,
verward en vochtig.
Hi hi, het staat er echt!
Zoals een jong, groen blad zich roeren gaat,
Zich rekt en traag in 't ineengerolde uitslaat,

mara Als een springbalsemien!

maria Oh ja!

vincent

Ontvouwde zich haar lichaam in de koelte
En in de vroege, ongerepte wind.

maria Zo mooi...

vincent

Haar knieën rezen klaar als manen om zich
Te dopen in de wolkenrand der dijnen;
De smalle schaduw van haar kuiten week,
De voeten spanden zich en werden licht,
En de gewrichten leefden als de kelen
Van hen die drinken.

jeroen Ik vind dat je het echt fantastisch doet!

vincent Ja?

jeroen Ja hoe je daar zo staat met dat fletserige papiertje. Totale pracht.

vincent Ja?

jeroen Of vind je dat vervelend, dat ik zoveel opmerk?

maria Nee ik vind het TOTAAAAL niet vervelend dat je zoveel opmerkt! Ik vind het juist heel leuk dat je dat allemaal opmerkt!

vincent

En in de kelk van 't bekken lag het lijf

Wat ik zelf fantastisch vind, want je hebt hierzo het bekken en daar LIGT dan het lijf in!

Gelijk een jonge vrucht in handen

van een kind.

En in het nauwe dopje van de navel

Was heel het donker van dit helle leven.

Daaronder – en nu wordt het echt spannend– hief zich licht de kleine golving

En stroomde gelijkmatig naar de lenden,

Waar nu en dan een stil gemurmel klonk.

Maria, Jeroen en Vincent giechelen

vincent

Maar zondorschenen en nog zonder schaduw,

Gelijk een berkenbosje in april,

Warm, leeg en onverheeld, lag haar geslacht.

Maria, Jeroen en Vincent giechelen nog meer. Ze zien opeens Mara in onderbroek met piemel. Geven haar ruimte.

mara Seksualiteit is iets heel moeilijks; dat is zo. Maar het is iets moeilijks dat ons werd opgelegd, bijna alles wat ernstig is, is moeilijk, en alles is ernstig. Als u dat maar inziet en zover komt dat u vanuit u zelf, vanuit úw aanleg en aard, vanuit úw ervaring, jeugd en kracht een heel eigen niet door zeden en gebruiken beïnvloede verhouding tot de seksualiteit veroverd, dan hoeft u niet meer bang te zijn uzelf te verliezen en uw hoogste bezit onwaardig te worden. De lichamelijke wellust is een zintuiglijke waarneming zoals het zuivere kijken of het pure gevoel van een mooie vrucht op onze tong; zij is een grote, oneindige ervaring die ons wordt gegeven, een weten van de wereld, de volheid en de luister van alle weten. En niet dat wij haar deelachtig worden is slecht; slecht is dat vrijwel iedereen die ervaring misbruikt en verspilt, haar op vermoeide momenten in het leven als stimulans gebruikt en als verstrooiing in plaats van als concentratie om hoogtepunten te bereiken.

maria Meisje toch. Wat een tederheid. Wat een weelde weet jij uit te drukken met de woorden die je zegt.

mara Ja?

maria Het is zo honderdvoudig echt! Het is een handtekening van ie hart.

jeroen Het is prachtig, ik ben zo trots op je. Je staat daar wel hoor!

vincent Echt prachtig!

maria *aan het publiek* Zou een van jullie misschien een gedicht willen maken? Gewoon, improviseren? Het hoeft niet te lukken hoor! Het gaat om de poging. We leggen een voorwerp neer, dat moet je dan als het ware lang bekijken, helemaal in je opnemen, als de 'ding-gedichten', in je opnemen, en via jou komt het door poëzie weer naar buiten, waardoor het altijd blijft, waardoor het nooit verloren gaat, alles blijft een... Oh, ik kan het echt niet hoor.

Maria doet haar ogen dicht. Jeroen, Mara en Vincent leggen een voorwerp neer.

maria Ik – leer – zien. *doet haar ogen open en ziet een spijker*

Eenling

Eenling

Waar wijs jij naartoe?

Met je punt – haaaaaaaaa lelijk!

mara Ga door! Het gaat heel goed!

maria Eenling

Waar wijs jij naartoe?

En ga je daar alleen?

Misschien mag ik met je mee

Dan gaan we met z'n twee

En zijn we niet meer een

Zaam

Veel moeilijker dan ik dacht!

jeroen Schitterend. Chapeau. Eh... lieve vriendin, ik kan natuurlijk niet al te kritisch op je werk ingaan want ieder kritisch oogmerk is mij vreemd. Na deze aantekening gemaakt te hebben zou ik je willen zeggen, lieve vriendin, dat ik je vers tamelijk gezichtsloos vind. Wel een verholen aanzet tot iets persoonlijks maar nogal tamelijk gezichtsloos.

maria Ah... Bon... Laat mij hierbij dan opmerken waarde vriend, met niets kom je een kunstwerk zo weinig nader als met kritische woorden.

Mara gaat klaarstaan voor een poging.

jeroen Ik ga met kracht en geweld van alle kanten aan het lenen bij al mij herinneringen.

jeroen. maria. vincent Ja...!

mara Ik ga met kracht en geweld van alle kanten aan het lenen bij al mijn herinneringen.

ziet een schep

Gij

Banier

Wat staat gij recht en fier

In het leven

Wat bent gij toch

Een stijve

Stijve

Hark

En wat leidt ge me ge me naar –

BEH!

vincent Een kunstwerk is goed als het uit noodzaak geboren is. In deze wijze van ontstaan ligt zijn vonnis
besloten: een andere is er niet.

mara JIJ

STOK

WAT STOK JE ME IN DE KEEL

MET JE LANGE LANGE DARMEN-LICHAAMPJE

WAT LEID JIJ ME MET JE GORE BRUINE NERVEN NAAR JE –

Nee!

maria Laat je vooral niet beheersen door ironie, zeker niet in oncreatieve ogenblikken. Probeer er in
creatieve ogenblikken gebruik van te maken, als middel meer om greep te krijgen op het leven. Gaat
hartstikke goed!

mara *begint teder*

Jij

Harde

Stevige

Boerenjongen

Wat ben jij glad

En zanderig en goor met je kille platenlabel

Wat ben jij vies

Oh boerenkrenthommel bevuil me!

Met je zanderige bevuilde bevuilde woestijn!

Oh begraaf me –

jeroen Herfstdag.

Heer, het is tijd. De zomer stond zeer groot.

Leg nu ie schaduw op de zonnewiizers

En laat de winden over akkers los.
Beveel de laatste vruchten vol te zijn ;
Geef ze nog twee zuidelijke dagen,
Dwing ze ter voleinding nu te jagen
De laatste zoetheid in de zware wijn.
Wie nu geen huis meer heeft, bouwt er zich geen meer.
Wie nu alleen is, zal het lang nog blijven,
Zal waken, lezen, lange brieven schrijven
En zal in de gangen heen en weer
Onrustig dwalen als de blaren drijven.

vincent Echt... heel erg mooi. Echt... echt... heel prachtig – echt schitterend! Echt, echt serieus goed!

maria Chapeau hoor.

vincent Chapeau ja precies! Echt FANTASTISCH. Echt serieus goed.

mara Ik vond het ook echt heel goed.

jeroen Ik word er verlegen van... ja, ik stond daar en; hup hup hup, het kwam eruit.

vincent Ja! Echt prachtig! Zo ontzettend herkenbaar... zo...

maria Ja ik vond het ook herkenbaar. Vond jij dat ook?

mara Ja inderdaad.

jeroen Ja herkenbaar! Dat is misschien wel het juiste woord! Daarin vinden wij elkaar. Ik denk, het is zo herkenbaar, waarde vrienden, de herfst, de inspiratie komt in je, je slaat het op, verwerkt het, vertaalt het; hop!

mara *knikt* Ja ja.

vincent Ja maar het ging bij mij eigenlijk nog veel verder dan dat. Ik had echt het gevoel van: ik ken dit. Niet herkennen, maar kennen. Ik ken dit gedicht.

jeroen Ja dat is de volgende fase. En ik ken het ook, ik ken het onbewust ergens uit mijn hart.

vincent Ja maar ik ken het van pagina zevenenzestig van de 'Neue Gedichten'.

Iedereen moet lachen. Vincent gaat klaarstaan met ogen dicht. De anderen leggen een schapenkooi neer als voorwerp.

mara Het raadsel is voldoende. In deze zin schijnt de kunstenaar nog boven de wijze te staan. Streeft deze ernaar, raadselen op te lossen, de kunstenaar heeft nog een veel grotere taak, of, nog groter recht. Het is des kunstenaars, het raadsel lief te hebben. Dat is alle kunst: Liefde, die zich over raadselen heeft uitgestort,— en dat zijn alle kunstwerken: Raadselen, omgeven, bedolven met liefde.

jeroen Je richt je blik op de buitenwereld,

en dat nu zou je vooral niet moeten doen. Niemand kan je raad geven en helpen, niemand. Er is maar één enkel middel. Voel jezelf aan de tand. Onderzoek de reden die jou dwingt te schrijven; ga na of die reden tot in het diepst van je hart zijn wortels uitstrekt, beken jezelf of het je dood zou zijn als je niet meer zou mogen dichten. En vooral dit: vraag jezelf in het stilste uur van de nacht af: móet ik dichten? Wroet in jezelf naar een ernstig antwoord.

mara Je kunt geen schoonheid ‘maken’. Geen mens heeft ooit schoonheid gemaakt. Je kunt alleen een welwillende of verheven sfeer voorbereiden voor dat wat somtijds bij ons wil verwijlen: een altaar, vruchten, en een vlam... Het andere ligt niet in onze macht.

maria Beschrijf je verdriet, je verlangens, je vluchtige gedachten, beschrijf je geloof in een of andere schoonheid, en beschrijf dit alles met een deemoedige oprechtheid. En gebruik hiervoor beelden uit je dromen of gebruik je jeugd, die koninklijke rijkdom, die goudmijn aan herinneringen.

jeroen Volgens mij heeft alles de aandacht gekregen die het verdient. Tenslotte zou ik toch nog deze raad willen geven: om je aankomend dichtavontuur rustig en ernstig door te maken. Niets kan je aankomend dichtavontuur heviger verstoren dan die blik op de buitenwereld, waar je probeert antwoord te krijgen op je meest innerlijke vragen. Die innerlijke vragen moet je aan jezelf stellen, het is tenslotte jouw innerlijk. Word geen gevangene van je eigen ziel. Dicht, als je voelt dat dat moet.

maria En onthoud: met niets kom je een kunstwerk zo weinig nader als met kritische woorden. Dat leidt altijd maar tot meer of minder ongelukkige misverstanden.

De dingen zijn nou eenmaal niet altijd zo makkelijk te begrijpen of te verwoorden dan men ons meestal wil doen geloven: sommige dingen zijn niet te verwoorden. Sommige gebeurtenissen spelen zich af in een ruimte die nog nooit door één woord is betreden. En het minst van alles te begrijpen zijn de kunstwerken. Zij zijn geheimzinnige existentieën die voortbestaan in een leven naast dat van ons, dat van een onbelangrijke eindigheid is.

jeroen Maar begrijp dan toch lieve vriendin, dat wanneer ik het tegen jullie heb, dat ik dan in feite tegen mezelf spreek.

Jeroen gaat in de kooi zitten.

jeroen, mara, maria ...Ja...

Vincent doet zijn ogen open en kotst een roos. Spelers gooien mest over Jeroen. slaan op de kooi.

schoppen... helse toestanden. Vincent boent zich schoon, Maria probeert zich in iets te laten verdwijnen, Mara veegt de ruimte schoon.

jeroen *schreeuwt* De Panter.

Zijn blik is van het langsgaan van de stangen
Zo moe geworden dat hij niets meer ziet.
Wel duizend stangen houden hem gevangen
En meer dan duizend stangen is er niet.

De zachtheid van zijn lenig sterke pas
Die steeds de allerkleinste kring beschrijft,
Is als een dans van kracht rondom een as
Waarin een machtig willen is verstijfd.

Niet vaak meer trekt het scherm voor zijn pupillen
geluidloos op-. Dan gaat een beeld erdoor
Naar binnen, glijdt door het van spanning stille
Lijf naar zijn hart- en gaat teloor.

mara, maria, vincent *prevelen*

Rijden, rijden, rijden, door de dag, door de nacht, door de dag.
Rijden, rijden, rijden.
En de moed is zo moe geworden en het heimwee zo groot.
Er zijn geen bergen meer, bijna geen boom.

Mara onthult een voor een de ramen, waardoor de echte natuur zichtbaar wordt.

jeroen De gewone mensch ziet de oppervlakte van de dingen, die hij en zijn medemenschen in den loop der eeuwen hebben tot stand gebracht, en gelooft maar al te graag dat de geheele aarde om hém draait, omdat hij een akker kan bebouwen, een bosch rooien en een rivier bevaarbaar maken. Zijn oog, dat bijna uitsluitend op menschen is ingesteld, ziet de natuur terloops eveneens, als iets, dat als vanzelfsprekend aanwezig is, en dat zooveel mogelijk moet worden uitgebuit. Kinderen zien de natuur al anders; eenzame kinderen vooral, die tusschen volwassenen opgroeien, sluiten met een soort van solidariteit bij haar aan en leven in haar zooals de kleine dieren, volkomen opgegaan in de voorvallen van bosch en hemel, en in een onschuldige, schijnbare harmonie daarmee. Maar daarom komt later voor knapen en jonge meisjes die eenzame van intense melancholie bevende tijd, wanneer zij, juist in de dagen van lichamelijke rijpwording, nameloos verlaten, voelen, dat de natuur zijn dingen niet meer, en de mensch zijn lotgevallen nog niet met hen deelt. Het wordt lente, hoewel zij treurig zijn; de rozen bloeien en de nachten zijn vol nachtegalen, hoewel zij liever zouden sterven; en wanneer zij eindelijk weer flauwtjes kunnen lachen, is het alweer herfst geworden, november met zijn zwaarmoedige, als het ware onophoudelijk vallende dagen, waarop de lange, donkere winter volgt. En aan den andere kant zien zij de menschen, even vreemd en zonder meegevoel. die hun zaken. hun zorgen. hun successen en genoegens hebben. en zii begrijpen hen niet. En

ten slotte geeft de eene helft zich gewonnen, stelt zijn eisen lager en gaat tot de menschen, om hun arbeid en hun lot te deelen, om nuttig te zijn, mee te helpen en op de een of andere wijze den vooruitgang op aarde te dienen; terwijl de anderen, die de verloren natuur niet willen opgeven, haar achterna gaan en vervolgens proberen, bewust en met inzet van een geconcentreerden wil, haar weer zoo nabij te komen als zij dit, zonder het te begrijpen, in hun jeugd hadden gekund. Men begrijpt dat dezen laatsten de kunstenaars zijn: dichters of schilders, componisten of architecten, in den grond eenzamen die, terug naar de natuur gewend, het eeuwige boven het vergankelijke, de diepste wetten boven het tijdelijk gevestigde verkiezen, en die, omdat zij de natuur niet tot medegevoel kunnen overreden, er hun taak van maken, de natuur te betrappen, om zichzelf op de een of andere manier in haar groot verband te voegen. En door dezen eenzamen enkeling komt de gehele menschheid nader tot de natuur. Het is zeker niet de minste en wellicht de meest eigenlijke waarde van de kunst, dat zij het medium is waarin mensch en landschap, vorm en wereld elkaar ontmoeten en vinden. In werkelijkheid leven zij naast elkaar, nauwelijks wetend van elkander, en in het schilderij, het bouwwerk, het toneelstuk, de symphonie, in een woord de kunst, schijnt het dat zij, als in een hogere profetische waarheid, in elkaar vloeien, zich op elkander beroepen, en is het alsof zij elkaar aanvullen tot die volkomen eenheid, die het wezen van het kunstwerk vormt.

Terwijl Maria aanhoort wat Vincent haar duidelijk probeert te maken, haalt Mara Jeroen uit de kooi en leidt hem naar de waterbak waar zij hem met warm water schoonmaakt, samen lopen ze naar achteren.

vincent Heb ik het al gezegd? Ik leer zien. Ik leer zien. Dat het bijvoorbeeld nooit tot mijn bewustzijn is doorgedrongen, hoeveel gezichten er zijn. Er zijn een massa mensen, maar nog veel meer gezichten, want iedereen heeft er verscheidene. Er zijn mensen, die een gezicht jarenlang dragen, natuurlijk verslijt het, het wordt vuil, het scheurt op de vouwen, het rekt uit als handschoenen, die men op reis gedragen heeft. Dat zijn de spaarzame, eenvoudige lieden; zij nemen geen nieuw gezicht, zij laten het niet eens schoonmaken. Het is goed genoeg, menen zij, en wie kan hun het tegendeel bewijzen? Nu vraagt men zich af, omdat zij verscheidene gezichten hebben, wat zij met de andere doen. Zij bergen ze op. Hun kinderen moeten ze dragen. Maar het gebeurt ook, dat hun honden er mee uitgaan. Waarom ook niet? Een gezicht is een gezicht. Andere mensen zetten griezelig vlug hun gezichten op, het ene na het andere, en dragen ze af. Het komt hun eerst voor, dat zij voor altijd genoeg hebben, maar zij zijn nauwelijks veertig, of daar is het laatste al. Dat heeft natuurlijk iets tragisch. Zij zijn er niet aan gewend gezichten te ontzien, hun laatste is in een week op, heeft gaten, is op vele plaatsten dun als papier, en dan komt langzamer hand de onderlaag tevoorschijn: het niet-gezicht, en daarmee lopen zij rond.

maria Nooit ben ik door heide zo geroerd, aangegrepen bijna, als kortgeleden toen ik in je lieve brief deze drie takjes vond. Sindsdien liggen ze in mijn boek en doordringen het met hun sterke, ernstige geur, die eigenlijk alleen maar de geur is van herfstige aarde. Maar wat verrukkelijk is hij toch, deze geur. Nooit, lijkt me, laat de aarde zich zozeer inademen in een enkele geur, de rijpe aarde; in een geur die niet onder doet voor de geur van de zee, bitter waar hij aan de smaak grenst, meer dan honingzoet waar je denkt dat hij aan de eerste tonen moet raken. Diepte in zich bevattend, duisternis, graf bijna, en toch ook weer wind, teer en terpentijn en ceylonthee. Ernstig en behoeftig als de geur van een bedelmonnik, en toch ook weer als kostbaar reukwerk, harsachtig en doordringende. En hun aanblik: als prachtige borduurwerk; als drie in violette zijde op een Perzisch tapijt geborduurde cipressen een violet zo intens vochtig alsof het de complementaire kleur van de zon is. Je zou het moeten zien. Volgens mij kunnen die kleine takjes nog niet

zo mooi geweest zijn toen jij ze verzond: anders had je er wel iets van verwondering bij gezegd. Toevallig ligt er nu een op het donkerblauwe fluweel van een oud pennenbakje. Als vuurwerk is het, of nee, precies zo'n Perzisch tapijt. Zijn echt al die miljoenen takjes allemaal zo wonderschoon gemaakt? Kijk naar de fleurigheid van het groen, waar een beetje goud in zit, en naar het bruin van de steeltjes, warm als sandelhout, en naar de plaats waar het afgebroken is, met zijn jonge, frisse, intieme bijna-groen. Ach, ik bewonder nu al dagenlang de schoonheid van deze drie kleine stukjes en ik schaam me oprecht dat ik me niet gelukkig voelde toen ik in dat alles mocht rond lopen, in overvloed. Wat een slecht leven toch: immers in het heden schiet je altijd tekort, ben je altijd onmachtig en versnipperd over allerlei dingen. Aan geen enkele periode kan ik terug denken zonder dergelijke verwijten, ja nog grotere dan deze. Alleen de tien dagen na de geboorte van mijn dochter heb ik, geloof ik, zonder verlies geleefd en vond ik de werkelijkheid zo onbeschrijfelijk, tot in het kleinste toe, zoals zij waarschijnlijk altijd is.

Mara, Jeroen en Vincent dekken Maria toe met lappen, nemen haar mee naar achteren en kijken samen naar buiten.

Rainer Maria van De Warme Winkel ging in première op 16 juni 2007 in Schuur Spanjer op Terschelling tijdens het Oerol-festival

Spel en concept: Jeroen De Man, Maria Kraakman, Vincent Rietveld, Mara van Vlijmen

Eindregie: Marien Jongewaard

www.dewarmewinkel.nl

In deze tekst is gebruik gemaakt van vertaalde werken van Rainer Maria Rilke:

Het dagboek van Malte Laurids Brigge, vertaald door D.A.M Binnendijk en N. Brunt, Querido's Uitgevers-maatschappij, 1936

Nieuwe gedichten deel 1/2, vertaald door Peter Verstegen G.A. van Oorschot, 1997/1998

Wladimir de wolkschilder, vertaald door Tom Graftdijk, Uitgeverij De Arbeiderspers, 1975

Brieven aan een jonge dichter, vertaald door Theodor Duquesnoy, uitgeverij Balans, 2004

Het Landschap, vertaling A. A.M. Stols, Uitgeverij A.A.M Stols, 1944

De kornet, vertaald door Paul Claes, uitgeverij Balans, 1991

Brieven over Cezanne, vertaald door Phillip van der Eijk, SUN, 1988

De Warme Winkel (Amsterdam, 2002) is een toneelspelerscollectief dat bestaat uit Vincent Rietveld, Jeroen De Man en Mara van Vlijmen. Zij delen met elkaar de fascinatie voor geschiedenis en liefde voor literatuur en kunst. Hierin vinden zij hun materiaal.

De Warme Winkel gaat uit van een theaterstijl waarin volgorde, tempo, lengte en afwisseling van situaties meer vertellen dan alleen de op inhoud gestoelde woorden; een compositorische dramaturgie, verwant aan dansvoorstellingen.

De Nieuwe Toneelbibliotheek geeft van De Warme Winkel in 2011 vijf voorstellingsteksten uit.

Toneelwerk

Viva la Naturisteraçion – 2011

Luitenantduetten – 2011

Poeten en Bandieten – 2010

Kokoschka live! – 2010

Alma – 2009

Villa Europa – 2009

Rainer Maria – 2007

Totaal Thomas – 2006